

ห้องเรียนแห่งอนาคต เพื่ออนาคตเด็กไทย

การเรียนรู้ใหม่เพื่อการ
ค้นพบศักยภาพตัวเอง

เด็ก ๆ จากโรงเรียนอุดมสิทธศึกษา
จังหวัดกาญจนบุรี บันทึกเรื่องราว
“สะพานหัก” ตั้งคำถามถึงปัญหา
ที่กำลังเกิดขึ้นกับ “สะพานมอญ”
ศูนย์รวมจิตใจของคนมอญ
ในอำเภอสังขละบุรี

“เด็กทุกคนมีศักยภาพที่รอการค้นพบ
เพียงรอคอยประตูแห่งโอกาสเปิด
และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
ที่จะช่วยให้พวกเขาค้นพบและพัฒนา
ศักยภาพตัวเองได้อย่างสมบูรณ์”

หากย้อนกลับไปในช่วงวัยเด็ก จำได้ไหมว่าประสบการณ์ครั้งไหนที่เปลี่ยนชีวิต อะไรที่ทำให้เราค้นพบความสามารถ ความถนัดของตัวเอง จนพาเราก้าวเดินสู่เส้นทางอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน บ้างเกิดจากความบังเอิญ บางคนได้เห็นตัวอย่างที่บันดาลใจ และหลายคนก็ได้จากคำแนะนำของคนที่ใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ที่สังเกตเห็นศักยภาพ ความสามารถ ความสนใจ และให้การสนับสนุนในสิ่งนั้น

อัจฉริยะของโลกหลายคนทั้งในแวดวงกีฬาอาชีพ ศิลปิน วิทยาศาสตร์ ฯลฯ มีโอกาสค้นพบความชอบของตัวเองตั้งแต่อายุน้อย และนั่นเป็นโอกาสที่ทำให้พวกเขาได้เริ่มต้นทำตามความฝันได้เร็วกว่าคนอื่น และพัฒนาศักยภาพตัวเองไปจนถึงจุดสูงสุด อย่างเช่น โปรกอล์ฟของโลก ไทเกอร์ วูดส์ ที่พ่อของเขาสังเกตเห็นความสนใจในกีฬาของลูก เมื่อซื้อของเล่นเป็นไม้กอล์ฟพลาสติกให้ วูดส์ไม่เล่นอะไรอีกเลยนอกจากของเล่นชิ้นนั้น และนั่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พ่อของเขาสนับสนุนให้วูดส์ได้เริ่มเล่นกอล์ฟและประสบความสำเร็จสูงสุดในอาชีพจนปัจจุบัน

การค้นพบตัวเอง (self discovery) ไม่เพียงแต่จะทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิต แต่สิ่งสำคัญกว่านั้นก็คือการที่คนเราได้มีความสุขกับการทำในสิ่งที่รัก และมีโอกาสพัฒนางานสูงสุดที่สุด ที่มีส่วนสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่สังคม

กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนแห่งอนาคต เปิดพื้นที่ให้เด็กตั้งคำถาม โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนให้เด็กค้นพบคำตอบและเรียนรู้ด้วยตัวเอง

การค้นพบตัวเองเป็นเรื่องสำคัญ

ในประเทศไทยว่ากันว่ามีเพียงหนึ่งในสามของผู้เรียนสาขาวิทยาศาสตร์เลือกทำงานตามที่เรียนมาด้วยเหตุผลว่า เมื่อเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว พวกเขารู้สึกไม่ชอบสิ่งที่เรียน หลายคนเลือกทำอาชีพอื่น ขณะที่อีกหลายคนเบนเข็มชีวิตไปเรียนต่อในสายงานที่ตนเองสนใจ นี่เป็นตัวอย่างเล็กๆ ที่ยังไม่รวมคำถามยอดฮิตของเด็กชั้นมัธยมศึกษาว่าจะเลือกเรียนในคณะไหนดี สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าในกระบวนการเรียนรู้ตามระบบการศึกษา ยังไม่อาจสร้างคำตอบของการค้นพบตัวเองได้ การไม่อาจค้นพบความชอบและความถนัดของตัวเองส่งผลให้เด็กเรียนรู้อย่างไม่มีความสุขซึ่งในที่สุดก็ส่งผลสะท้อนต่อคุณภาพการศึกษาไทย

“กระบวนการสร้างต้นน้ำที่ดีที่สุดในการจัดการศึกษา คือการตอบโจทย์การพัฒนาผู้เรียนให้ได้ค้นพบศักยภาพที่นำไปสู่การสร้างผลกระทบให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา” คุณกนกพร สบายใจ หรือ “แม่нім” รองเลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย เครือข่ายบ้านเรียน ซึ่งให้เห็นประเด็นอันเป็นแก่นสำคัญของการศึกษาเพื่อจะพัฒนาเด็กให้เตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างสมบูรณ์และเป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 อย่างแท้จริง

ข้อเสนอล่าสุดของภาคีเครือข่ายปฏิรูปการศึกษาที่เตรียมนำเสนอกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรวบรวมความคิดเห็นจากองค์กรภาคีที่ขับเคลื่อนการศึกษา ได้ยึดเป้าหมายการศึกษาตามระดับชั้น โดยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชี้ว่าควรเน้นการจัดกิจกรรมหรือให้ความรู้วิชาการที่ไม่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนเหมือนกันทุกวิชา แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้ว่าชอบและถนัดสิ่งใด เพราะเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วก็ต้องพบกับทางแยกชีวิตหลายเส้นทาง หากพบทางที่ชัดเจน การเรียนรู้ก็จะมีความสุขและสนุก ข้อเสนอนี้จึงเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้ให้เด็กไทย

การค้นพบเริ่มที่ห้องเรียน

ในห้องเรียนแห่งอนาคต Samsung Smart Learning Center ที่โรงเรียนเทิงวิทยาคม จังหวัดเชียงราย “ครูแจ้” ครูกัญญา อักษรดิษฐ์ ครูวิทยาศาสตร์ ตั้งคำถามให้เด็กหาหัวข้อวิจัยแรกของปีนี้ว่า “ปีนี้จะทำอะไรจะอะไรดี” เด็กนั่งไปพักหนึ่งก่อนที่ครูจะล่ำลាប់ว่า “ตอบมาเลยลูก ไม่มีอะไรผิดอะไรถูก” ลั่นเสียงครูเด็กๆ แย่งกันตอบคำถามและใช้ Samsung Galaxy Note 10.1 ที่มีในกลุ่มตัวเอง ค้นหาและระดมสมองเรื่องที่พวกเขาสนใจ ก่อนจะแชร์ข้อมูลขึ้นหน้าจอโทรทัศน์ Samsung Smart TV ที่อยู่ด้านหน้าห้อง

น่าสนใจว่าเพียงคำถามที่กระตุ้นให้เด็กคิด และการเปิดพื้นที่อิสระ โดยเน้นย้ำว่า ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ทำให้บรรยากาศห้องเรียนเปลี่ยนจากความเงียบเป็นเสียงหัวเราะและความสนุกที่เกิดจากการเรียนรู้

“ครูแจ้” เล่าว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่ครูพยายามให้เด็กรู้จักคิดและตั้งคำถาม โดยได้นำระบบห้องเรียนแห่งอนาคต Samsung Smart Learning Center มาประยุกต์ใช้ เราอาจนำเด็กที่ครอบครัวมีปัญหา เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา พ่อแม่หย่าร้าง ขาดผู้เลี้ยงดู หรือต้องสูญเสียพ่อแม่จนทำให้เด็กมีนิสัยก้าวร้าว ขาดความอบอุ่น มาเรียนรู้ด้วยกันและช่วยกันแก้ปัญหาในห้องเรียน จากเด็กที่ไม่กล้าคิดกล้าแสดงออก ครูก็ใช้ระบบตอบผิดได้ 1 คะแนน ตอบถูกก็ได้มากขึ้น จึงทำให้เขากล้าพูด กล้าถกเถียง กล้าแสดงเหตุผล จากคนไม่มีเป้าหมายในชีวิต ก็กลายเป็นคนอยากได้รับทุนเรียนต่อ อยากช่วยครอบครัว อยากช่วยชุมชน

จากการเรียนรู้ร่วมกับโครงการ Samsung Smart Learning Center ในระยะเวลาเกือบ 2 ปีที่นำไปสู่การปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน โดยเปลี่ยนบทบาทของครูจาก “ผู้สอน” (lecturer) มาเป็น “ที่ปรึกษา” (facilitator) และปรับเป้าหมายการเรียนรู้ของเด็กใหม่ โดยเปลี่ยนจาก “การจัดการเรียนรู้ที่เด็กเป็นผู้รับ” (passive learner) สู่การให้เด็กเป็น “ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง” (active learner) “ครูแจ้” พบว่า “การทำให้เด็กค้นพบศักยภาพของตัวเองเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะเห็นชัดเจนว่าเมื่อเขาพบแล้วจะทำให้มีเป้าหมายที่ชัดและมีส่วนสำคัญในการต่อยอดทั้งเรื่องการใช้ชีวิตและการเรียน เมื่อมีเป้าหมายชัด เด็กไม่เพียงแต่จะมีความรับผิดชอบต่อตนเองและงานของตัวเองมากขึ้น เราเห็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นตามมาด้วย”

โรงเรียนเทิงวิทยาคม จังหวัดเชียงราย เป็น 1 ใน 25 โรงเรียนนำร่องในการสร้างต้นแบบห้องเรียนแห่งอนาคต Samsung Smart Learning Center ของซัมซุงที่มีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาศักยภาพสูงสุดให้ผู้เรียน โดยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้จากการค้นคว้าด้วยตัวเองผ่านการลงมือทำ โดยออกแบบให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ผลงานจากการค้นคว้าเพื่อพัฒนา learning และ research skills ด้วยตัวเอง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นกลุ่ม

จากการเรียนรู้ผู้อื่น สู่การเรียนรู้ตัวเอง

“เต๋ย” รณชัย คำปิ่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทิงวิทยาคม จังหวัดเชียงราย เป็นเด็กอีกคนหนึ่ง “ครูเจ๋ง” ยกตัวอย่างให้เห็นว่ามีผลการเรียนดีขึ้น ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับเพื่อนๆ อีกหลายสิบคนในชมรม Samsung Discovery Club โดยคุณครูตั้งข้อสังเกตว่า การทำวิจัยชุมชนเกี่ยวกับแม่น้ำอิงในมิติต่างๆ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน problem-based learning อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้เด็กต้องทำการศึกษาและคิดวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้รับ

จากการค้นคว้าหาข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์ หนังสือ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชน ตลอดจนการสรุปความเพื่อเล่าเรื่องการค้นพบของตัวเองโดยใช้สื่อดิจิทัล ผลิตผลงานเพื่อสื่อสารกับชุมชนและคนที่เกี่ยวข้อง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ไม่เพียงแต่พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (critical thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (creative) และฝึกรการทำงานร่วมกัน (collaboration) แต่ยังช่วยให้เด็กได้ค้นพบศักยภาพ ความสามารถ และความสนใจของตัวเองอย่างแท้จริง ซึ่งไปสู่การทำให้เด็กมีเป้าหมายทั้งการเรียนและชีวิต

“เต๋ย” เล่าประสบการณ์จากการทำงานวิจัยชุมชน “น้ำอิง...สายน้ำแห่งชีวิต” แม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงอำเภอเทิง ซึ่งกำลังประสบปัญหา เขาบอกเล่าว่า กระบวนการที่จะหาคำตอบจากการทำงานวิจัย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เขาได้ค้นพบความสนใจของตัวเอง

“การทำวิจัยเรื่องแม่น้ำอิงทำให้ต้องลงสำรวจและเก็บข้อมูลชุมชน สัมภาษณ์ชุมชนกว่า 3,000 หลังคาเรือน ทำให้เราได้รู้จักชุมชนที่เราอยู่และอยากจะทำให้ชุมชนเราดีขึ้นในเวลาเดียวกันผมก็สนุกกับการตั้งคำถาม และค้นพบว่าตัวเองเป็นคนที่มีข้อสงสัยเยอะเมื่อมีข้อสงสัยก็ต้องกล้าที่จะถามเพื่อที่จะหาคำตอบในข้อสงสัยนั้น

“เมื่อก่อนผมอยากเป็นหมอ แต่พอได้ลงไปทำงานวิจัยชุมชนมากๆ ทำให้ผมคิดว่าอยากจะเป็นนักวิจัยชุมชน อยากเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับชุมชน เอาข้อมูลจากการวิจัยมาแก้ปัญหาเรื่องน้ำ เรื่องการทำเกษตรที่ใช้สารเคมี และนำสิ่งที่ตัวเองทำมาพัฒนาบ้านเกิด”

“ผมตั้งคำถามกับตัวเองว่า ถ้าเราเป็นหมอ เราจะได้พัฒนาชุมชนมั้ย ก็อาจจะได้แต่อาจมีเวลาได้น้อย แต่ถ้าเป็นนักวิจัยเราก็จะมีเวลาทำงานพัฒนาชุมชนที่สนใจอย่างเต็มที่ ตอนนั้นผมก็เริ่มวางแผนเรียนต่อในสายนักวิจัยแล้ว”

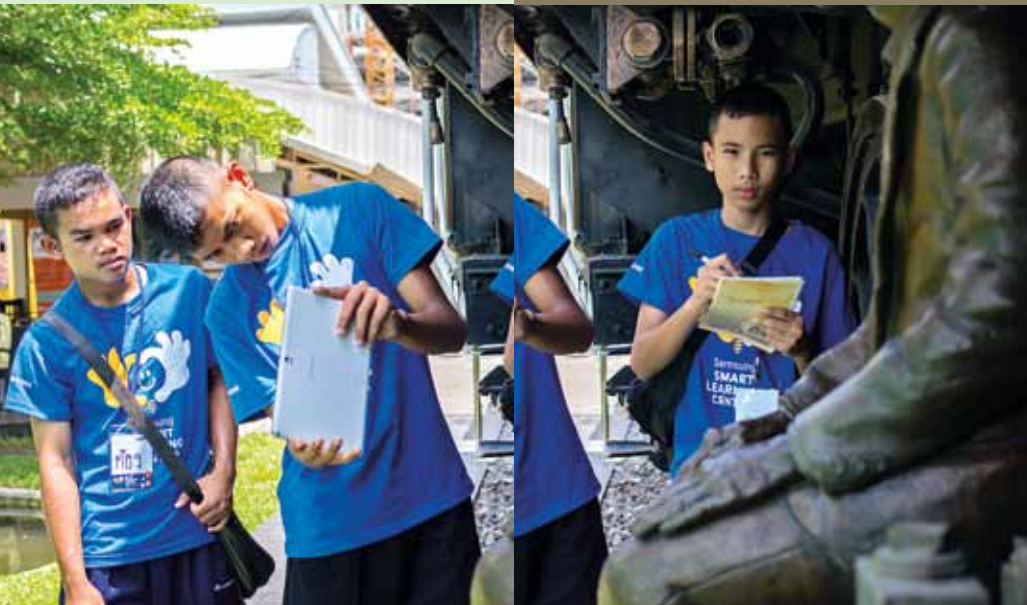
“เต๋ย” เล่าถึงเป้าหมายชีวิตของเขาให้ฟังด้วยใบหน้าเปื้อนยิ้ม เด็กๆ ส่วนใหญ่ที่โรงเรียนเทิงวิทยาคมมีพื้นฐานคล้ายกับเด็กในโรงเรียนประจำอำเภอห่างไกลซึ่งมาจากเด็กในท้องถิ่น ครอบครัวเป็นเกษตรกร และต้องเผชิญหน้ากับปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่ ทว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคของการเรียนรู้และการค้นพบ หากเด็ก ๆ ได้รับโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสม

เด็กทุกคนสามารถค้นพบศักยภาพได้

จากการวิจัยและติดตามผลโครงการ Samsung Smart Learning Center พบว่า เด็กทุกคนสามารถค้นพบศักยภาพ ความสามารถ และความสนใจของตัวเองที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นเด็กในเมืองใหญ่ เด็กต่างจังหวัด เด็กในพื้นที่ชายขอบ รวมถึงเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยปัจจัยภูมิหลังและเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการค้นพบตัวเอง จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 800 ตัวอย่างในระดับชั้นมัธยม

การผลิตสื่อดิจิทัลและการใช้อุปกรณ์ ICT ระดับให้เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และเปลี่ยนตัวเองจากผู้รับเป็นผู้สร้างสื่อ

6 องค์ประกอบหลักของการสร้างการเรียนรู้เพื่อการค้นพบ

โครงการ Samsung Smart Learning Center เป็นโครงการเพื่อสังคมของ บริษัท ไทยซัมซุง อิเลคโทรนิคส์ จำกัด ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2556 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างต้นแบบห้องเรียนแห่งอนาคตเพื่อการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสนับสนุนให้เด็กค้นพบศักยภาพ และมีเป้าหมายในการพัฒนากิจกรรมแห่งศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียน โดยองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่การค้นพบตัวเองของเด็ก ได้แก่

1. สร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ใหม่ - ด้วยการออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้ทำงานรวมกลุ่ม สามารถสร้างสรรค์และนำเสนอผลงาน
2. การเข้าถึงเทคโนโลยี - ด้วยการสร้างโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยี สามารถสืบค้นข้อมูล ผลิตสื่อ และเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (mobility) โดยไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน
3. หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) เพื่อให้เด็กฝึกตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัว ค้นหาคำตอบ และเรียนรู้ด้วยตัวเอง
4. การพัฒนาครู ด้วยการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน โดยเปลี่ยนครูจากการเป็นผู้บรรยาย สู่การสนับสนุนและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
5. เตรียมความพร้อมเด็ก - ให้ทดลองการเรียนรู้ในวิธีใหม่ให้พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง
6. การวัดและประเมินผล - ตามแนวทางศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนจากการที่ครูเป็นผู้ประเมินให้เด็กมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง

ที่มาข้อมูล : www.samsungslc.org และ www.facebook.com/samsungslc

ศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ทั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทแข่งขันสูง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทั้งในเมืองและชายขอบ โรงเรียนขยายโอกาส การสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และโรงเรียนที่มีลักษณะพิเศษ เช่น โรงเรียนที่จัดการเรียนเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะสำหรับเด็กพิเศษ ฯลฯ พบว่า เด็กส่วนใหญ่สามารถค้นพบศักยภาพ ความสามารถ และความสนใจของตัวเองได้ จากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมใหม่ การเข้าถึงเทคโนโลยี การเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) และการประเมินผลแบบใหม่ที่ให้เด็กเป็นผู้มีส่วนร่วมในการประเมิน (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในเล่มกรอบ) โดยใน 3 อันดับแรก คือ เด็กกว่า 20% ค้นพบตัวเองทั้งด้านศักยภาพ ความสนใจ และความสามารถ รองลงมา 14% ค้นพบความสนใจของตัวเอง และ 12% ค้นพบความสนใจและความสามารถของตัวเอง

ในเรื่องเล่าที่เด็กส่วนหนึ่งได้แบ่งปันในงานวิจัย ระบุถึงการค้นพบตัวเองซึ่งแตกต่างไปจากที่เคยเป็น คนหนึ่งเล่าว่า “ฉันไม่เก่งศิลปะ ลายมือไม่สวย สิ่งที่ทำให้ฉันช่วยพี่ๆ ได้คือการคิดวิเคราะห์ บอกเป็นประโยคที่แต่ละคนคิดให้พี่เขียน ถึงแม้ว่าฉันจะไม่เก่งศิลปะ ลายมือไม่สวย แต่การคิดวิเคราะห์ที่ฉันยังพอมีความสามารถก็ช่วยพี่ๆ ในกลุ่มได้”

อีกคนเล่าว่า “จากการเข้าร่วมโครงการ ผมชอบการตัดต่อวิดีโอเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การเรียนรู้แบบนี้ทำให้ผมมีทักษะในการตัดต่อจนเก่ง และผมเริ่มต้องการจะพัฒนาการตัดต่อให้เก่งขึ้นเรื่อยๆ ผมคิดว่าในอนาคตจะสามารถเป็นนักตัดต่อที่เก่งและเจ๋งสุดๆ”

ผลการติดตามการดำเนินโครงการยังพบว่า ในระบบการศึกษาที่คะแนนและการสอบยังเป็นหัวใจหลักของการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก การเรียนรู้บนฐานปัญหา และการลงมือทำโครงการแก้ปัญหาชุมชนในประเด็นที่เด็กสนใจ จะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อทำความเข้าใจสิ่งรอบตัว พร้อมกับการเรียนรู้ ทำความเข้าใจและค้นพบศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวเอง...

หากเราเชื่อว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพที่รอการค้นพบ เพียงรอคอยประตูแห่งโอกาสเปิดและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยให้พวกเขาค้นพบและพัฒนาศักยภาพตัวเองได้อย่างสมบูรณ์